

SÅNGER UTAN ORD

Mats Bergström, gitarr

Georg Riedel, kontrabas

SÅNGER UTAN ORD

Att spela melodier på gitarr är något helt annat än att göra det på ett stråk- eller blåsinstrument. Du slår an en ton och redan i nästa ögonblick börjar den obönhörligen att dö. För att spela flera toner i följd och forma dem till en melodisk fras måste du därför upphäva tyngdlagen, eller åtminstone få det att verka som om du gjorde det. Kanske är det just denna inbyggda svårighet, för att inte säga omöjlighet, som gör det så lockande och lustfyllt att spela melodier på gitarr, att revoltera mot kategoriseringen ”knäppinstrument” och försöka få instrumentet att *sjunga*.

Jag var bara en sex-sju år, när jag upptäckte hur kul det var att ta ut melodier och harmonier på gehör. Som åttaåring hade jag lyckan att få en gitarrlärare vid namn Carl-Johan Westfelt. Carl-Johan uppmuntrade mig att utveckla gehörsspelandet men förde också varsamt in notläsning och enklare klassiska gitarrstycken i sin undervisning. Höjdpunkten på våra lektioner var alltid det lekfulla improviserandet över olika ackordföljder, något som förekommer en hel del på den här skivan. Jag brukar eftersträva att utforma även dessa improvisationer som ett slags ordlös sång.

En kollega och vän på Gotland, Jan Ekedahl, har komponerat ***Snön är kristaller***. Jag hörde den första gången med Jan själv och sångerskan Charlotte Berg på Stallet i Stockholm 2003 och har sedan dess varit sugen på att spela den själv. Den stålsträngade kompgitarran är stämd i ett öppet D-durackord.

Min första kontakt med ***Kärleken*** var i musikalen KENT på Göta Lejon i Stockholm, en föreställning med texter av Kent Andersson och musik av Monica och Carl-Axel Dominique. I ensemblen fanns bl.a. Gals and Pals, Anders Linder och Evabritt Strandberg och själv var jag med i orkestern, som leddes av Carl-Axel. Den ursprungligen instrumentala kompositionen *Kärleken* hette här *En kopp socker* och sjöngs av Evabritt. KENT hade premiär i januari 1985, en av de strängaste vintrarna i Stockholm i mannaminne. Efter några få veckor inför halvtom salong lades produktionen ner.

Så skimrande var aldrig havet har jag använt som extranummer vid mina konserter ända sedan början av 1980-talet. Svenskar som hör melodin tänker ofta reflexmässigt på Taubes poetiska, orimmade text. Men det har varit rörande att uppleva hur även publiken i fjärran länder, som aldrig ens hört talas om Evert Taube, tagit denna musik till sitt hjärta.

En enda gång spelade jag med Cornelis Vreeswijk. Det var sommaren 1985 i ett TV-program som hette *Mitt i strömmen* och sändes från en båt ute på Stockholms Ström. Monica Dominique ledde husbandet, där jag spelade gitarr. Cornelis var gäst i programmet och sjöng sin *Ångbåtsblues*. Till skillnad från övriga inblandade var jag inte var bekant med låten sedan tidigare, även om jag försökte hålla skenet uppe. Monica räknade in och sedan blev det till att lära sig denna välkända sång under det att den framfördes i direktsändning. Cornelis originalinspelning är förstas fantastisk, med Jan Johansson, Sture Nordin och Egil Johansen i kompet. Georg Riedel och jag lyssnade en gång och spelade därefter in vår version, så att säga på volley.

Ted Gärdestad spelade in *Blue Virgin Isles* i Los Angeles 1978. Senare skrev brodern Kenneth en svensk text, *Himlen är oskyldigt blå*, som Tommy Körberg sjöng in 1988 till Hovkapellets stråkar och min gitarr. Såväl Ted som Tommy tillhörde Billy Butts artiststall vid den här tiden. Jag hade egentligen ingenting med Ted att göra, men minns att han satt i ett rum i anslutning till Billys kontor och såg håglös ut, liksom tom i blicken. Först efter hans död 1997 insåg jag hur dåligt han förmodligen hade mått. *Himlen* är en av hans allra finaste sånger.

Povel Ramels storhet som kompositör var något jag inte riktigt visste att uppskatta till fullo förrän han var borta. Kanske skymdes de raffinerade melodierna och harmonierna av hans virtuosa handlag med orden, eller så var jag bara oförmögen att se och höra bortom lustifikationerna. *Följ mig bortåt vägen* är ett av många exempel på Povels musikaliska snille, som jag nu mer än gärna lyfter på hatten för.

Sångerskan Jeanette Köhn, basisten Teddy Walter och jag turnerade som Trio T.G.T.T. i Norrlands inland i slutet av 1990-talet. I trakten av Tärnaby, nära väglöst land, gjorde oss en vänlig själ uppmärksamma på *Visa från Raukasjö*, en sång vi kom att ha mycket glädje av. När jag nu spelar den tillsammans med Georg Riedel kan jag känna att jag åker otillbörlig snålskjuts på Georgs

livsgärning inom svensk folkton. Tänk bara på *Jazz på svenska* tillsammans med Jan Johansson! Men frestelsen är helt enkelt alltför stor för att jag skall kunna motstå den.

Under min uppväxt hade jag naturligtvis flera gitarrhjältar, de flesta faktiskt svenska. Jojje Wadenius var en av dem och han står sig gott än idag. Jag bad honom om en låt och fick en demo till **Mickes låt**, som jag plockat ut efter bästa förmåga. Micke heter Sandén i efternamn och bygger väldigt fina stålsträngade gitarrer.

Jan Tolf var en udda och mycket kreativ person i Stockholms musikliv. Det hände att vi spelade duo och **Dagvilse** är en av låtarna som då förekom. Janne spelade den också tillsammans med kontrabasisten Palle Danielsson, så instrumentationen är inte tagen ur luften. Ulla-Carin Nyquist har i efterhand skrivit en fin text till melodin, men den får du inte höra här.

Vid ett besök hos Olle Adolphson halade denne fram några pappersark ur en trave noter. Det var tre solostycken för gitarr. ”De här har jag tillägnat dig”, sade han. (I själva verket var två av dem tillägnade hans egna barn.) Äntligen har jag nu fått en anledning att spela in ett av dem, en **Habanera**. Den är komponerad vid pianot och senare arrangerad för gitarr av Olle själv, han var som bekant en lysande gitarrist. Han ansåg f.ö. att varje människa borde komponera minst en habanera i sitt liv. Nu hade han gjort sin.

Den mångsidige Lille Bror Söderlundh förefaller ha rört sig obesvärat över genregränserna. Idag är han nog främst ihågkommen för ett knippe av sina sånger. Några av dem, t.ex. *En vals melodi*, *När skönheten kom till byn* och **Får jag lämna några blommor**, har text av Nils Ferlin. Här hör du sistnämnda sång, utan Ferlins ord fast i gengäld med ett bassolo av Georg Riedel, som jag personligen inte kan höra mig mätt på.

Paula af Malmborg har jag följt på lite håll ända sedan åren på Musikhögskolan, där hon bl.a. spelade piano i salsabandet Salsa Blanca med vokalisterna Lena Willemark och Olle Persson. Jag bad Paula om en låt till ett barnmusikprojekt och fick snart några ljudfiler med musik ur *En decemberdröm*, SVT:s julkalender 2005. **Melankoli** är ett fynd därifrån.

En av mina egna gamla låtar heter *Movin'* beroende på att jag flyttade till min första egna lägenhet – tjugotre kvadratmeter på krönet av Skånegatan i Stockholm – i samband med att den tillkom 1983. Vi spelade den då med mitt band, Scendrag, men jag vet att *Movin'* har levt ett eget liv även efter det och spelats av yngre kolleger.

Jag brukar ofta framhålla *Idas sommarvisa* som ett exempel på en närmast perfekt visa. Men Georg Riedels verkförteckning innehåller ju så mycket mer än de välkända sångerna till Astrid Lindgrens filmer. *Channa* är namnet på Georgs yngsta dotter, som alltså tillägnats den här kluriga valsen. Den finns med i en notbok med svenska jazzklassiker, *The Real Swede*, men har mig veterligen inte spelats in tidigare. Inte skulle väl Georg kunna tänka sig att spela lite kontrabas på *Channa*? undrade jag försynt efter att ha samlat mod en tid. Jo, det kunde han, och på ytterligare sju av skivans spår skulle det visa sig. Det är jag honom djupt tacksam för!

En junidag för ett antal år sedan besökte jag Café Nästan Hemma i Mälarhöjden och fick där ett mycket trevligt bemötande av den unga kvinnan bakom disken. Idag är Sara och jag gifta och har tre barn. Om man skulle göra en film om det där första mötet skulle filmmusiken låta så här, kungjorde pianisten Stefan Nilsson innan han framförde *Yaqui* på vår bröllopsfest. Han borde ju veta, för han har gjort musiken till många filmer och det var dessutom hans hustru Helene som innehade caféet där Sara jobbade extra. *Yaqui* är ursprungligen en indiansk melodi, som en gång introducerades för Stefan av körledaren och kompositören Leif Strand.

Tonsättaren Felix Mendelssohn komponerade mellan 1829 och 1845 ett stort antal stycken för piano (och ett för cello och piano) som han kallade *Lieder ohne Worte*, det vill säga *Sånger utan ord*. Jag tyckte att titeln utgjorde en så träffande beskrivning av musiken på den här skivan, att jag tog mig friheten att låna den. På obestämd tid.

Mats Bergström

Foto: Noomi Riedel

Mats Bergström (f. 1961) är utbildad vid Kungl. Musikhögskolan i Stockholm och Juilliard School i New York. Han debuterade 1983 i Wigmore Hall i London och är sedan dess verksam som solist, ackompanjatör och ensemblemusiker inom flera genrer. Han har tidvis också arbetat som pedagog och innehade under åren 2001–2006 tjänsten som lektor i gitarr vid Kungl. Musikhögskolan i Stockholm. Han har bearbetat ett stort antal sånger och instrumentala verk för gitarr, däribland Schuberts sångcykel Die schöne Müllerin och Bachs Sei Solo (de tre sonaterna och tre partitorna för soloviolin). Många av dessa finns publicerade i serien Mats Bergström Performance Editions på Gehrman's Musikförlag. Han har också gjort ett stort antal skivinspelningar. På sin senaste solo-CD, utgiven av Naxos, spelar han verk av Francisco Tárrega på en kopia av en Torresgitar från 1888 Mats Bergström är sedan 2006 ledamot av Kungl. Musikaliska Akademien.

Georg Riedel föddes 1934 i Karlovy Vary i Tjeckien. Vid fyra års ålder kom han till Sverige och visade tidigt intresse och talang för musik. Han började spela violin men gick sedan över till kontrabas. Som jazzmusiker är han en av landets mest erkända. Han har spelat tillsammans med bl a Jan Johansson, Arne Domnérus, Lars Gullin, Gunnar Svensson och även med Radiobandet vilket var Sveriges Radios storband. Georg Riedel är för många främst känd för sina barnvisor som förekommer bl a i Astrid Lindgrens filmer. Han slutförd musiken till ”Pippi Långstrump” efter Jan Johanssons bortgång 1968. Han har även tonsatt texter av Lennart Hellsing och skrivit signaturmelodin till TV-serien Alfons Åberg. Inom konstmusiken har Georg Riedel bland annat komponerat en opera efter August Strindbergs ”Hemsöborna” samt körmusik, bland annat till texter av Tomas Tranströmer och Karin Liungman.

Instrumentarium:

Nylonsträngad gitarr av Lars Jönsson, Dalarö 2006 (samtliga spår)

Stålsträngad gitarr av Christer Ådin & Helge Ekvall, Grebbestad 2000 (spår 1, 8, 13)

Barytongitarr ”Thunderhawk” från Tacoma (spår 13)

Guitalele från Yamaha (spår 15)

Kontrabas av Paul & Otto Rubner, Markneukirchen, Tyskland på 1940-talet

1	Snön är kristaller <i>(Jan Ekedahl)</i>	3'09	9	Dagvise * <i>(Jan Tolf)</i>	4'30
2	Kärleken * <i>(Monica Dominique)</i>	4'14	10	Habanera <i>(Olle Adolphson)</i>	3'46
3	Så skimrande var aldrig havet <i>(Evert Taube)</i>	3'20	11	Får jag lämna några blommor * <i>(Lille Bror Söderlundh)</i>	3'59
4	Ångbåtsblues * <i>(Cornelis Vreeswijk)</i>	2'40	12	Melankoli * <i>(Paula af Malmborg)</i>	2'22
5	Himlen är oskyldigt blå <i>(Ted Gärdestad)</i>	4'01	13	Movin' <i>(Mats Bergström)</i>	4'09
6	Följ mig bortåt vägen * <i>(Povel Ramel)</i>	2'51	14	Channa * <i>(Georg Riedel)</i>	3'07
7	Visa från Raukasjö * <i>(Trad. Arr: Mats Bergström)</i>	3'44	15	Yaqui <i>(Trad. Arr: Stefan Nilsson)</i>	3'05
8	Mickes låt <i>(Jojje Wadenius)</i>	3'46			

* med Georg Riedel, kontrabas

Total speltid: 53'19

SÅNGER UTAN ORD

Mats Bergström, gitarr

* med Georg Riedel, kontrabas

1 Snön är kristaller
(Jan Ekedahl)	3'09	9 Dagvilse *
(Jan Tolf)	4'30
2 Kärleken *
(Monica Dominique)	4'14	10 Habanera
(Olle Adolphson)	3'46
3 Så skimrande var aldrig havet
(Evert Taube)	3'20	11 Får jag lämna några blommor *
(Lille Bror Söderlundh)	3'59
4 Ångbåtsblues *
(Cornelis Vreeswijk)	2'40	12 Melankoli *
(Paula af Malmborg)	2'22
5 Himlen är oskyldigt blå
(Ted Gärdestad)	4'01	13 Movin'
(Mats Bergström)	4'09
6 Följ mig bortåt vägen *
(Povel Ramel)	2'51	14 Channa *
(Georg Riedel)	3'07
7 Visa från Raukasjö *
(Trad. Arr: Mats Bergström)	3'44	15 Yaqui
(Trad. Arr: Stefan Nilsson)	3'05
8 Mickes låt
(Jojje Wadenius)	3'46		

Total speltid: 53'19

Inspelad av Lars Nilsson i Nilento Studio, Källered den 19-21 oktober 2009

Inspelningsproducenter: Mats Bergström och Lars Nilsson

Producerad av Mats Bergström Musik AB • www.matsbergstrom.com

Design: Armand Alcazar

© & © 2010 Naxos Rights International Ltd

Made in EU

